

Az elgondolkoztató alapat

Jász Attila:
XANTUSiana avagy egy
regényes élet kalandjai
Kalligram, Pozsony,
2007.

Jász Attila munkája mindenekelőtt azt bizonyítja, hogy a verses epikának éppúgy jelene-jövője lehet a kortársi (posztmodern) magyar irodalomban, mint amennyire máris évtizednyi múltja van. Ezzel ugyan azt is mondom, hogy nem éppen a Tatán élő szerző az első, aki ide sorolható kötetet vagy mű-részletet jelentet meg mostanában nálunk, ám egyúttal azt is állítom, és elsősorban arra szeretnék kilyukadni: jóval többről van itt szó, mint egyszerű divatjelenségről – még akkor is, hogyha azért szinte minden magára valamit is adó harmincas-negyvenes irodalmi szereplő megpróbálkozik előbb-utóbb a narratív keretbe ágyazott költészeti kontextusképzés ezen módozatával a mai Magyarországon. Évszázados léptékű irodalomtörténeti alámerülést követően az utóbbi dekádban olyan fontos szövegművelési területté vált a regényepika ezen legalább annyira tradíciószigorú, mint kötetlen-intertextuális globálterrénuma, hogy még a reneszánszáról is kevés volna beszélni a műfajnak. Sokkal inkább arra mutat ez a kreatív és sokrétű kódolásbeli visszatérés egy egész nemzedék kezén, hogy a hagyomány egésze nem ismer totális időbeli eltűnéseket egyes temporálisan kimutatható léttel rendelkező jelenségeivel kapcsolatban. Egy ilyen jelenség egyik, újabb, az eredetiséget amúgy nem féltékenyen hajszoló példája tehát a *XANTUSiana* is, amely bőséggel osztozik társainak nagyon sok karakterisztikumában. E közös, egyben talán szinte kötelező érvénye miatt elgondolkoztató alapzat után vizsgáljuk meg mármost, hogy miben különbözik tőlük.

Mindenekelőtt azon sajátosságának megnevező kialakításában, címszerű hordozásában, *ami* ő maga, nevezetesen hogy valamilyen „-iana” vagy „-iada”. *Hümériáda* (Orbán János Dénes), homéri zalániana (Szálinger Balázs: *Zalai passió*), anyegináda (Térey János: *Paulus*), heideggericum (Vörös István: *Heidegger, a postahivatalnok*). Nem, Jász műve nem éri be azzal, hogy (egy) *xantusiana* legyen csupán, neki egyenesen *XANTUSianává* kell válnia. S a latinus veretességű (és általánosságú) nominális jellegzetesség kódolására szolgáló melléknéviség, a gyűjtőszó értékű jelzőközegiség tágas, minden széttartóságot kezelni és szellemileg egységesíteni képes univerzuma kárpótól az előbb említett szerzők hasonló művénel fellelhető tematizáló jellegű címadási gesztus tartalmi színességének

itteni elmaradásáért. Hiszen a nagybetűs címrész értelmében elsősorban maga a központi figura és fiktív beszélő errefelé a tematikus-tárgyalási centrum is, írásai („LEVÉLfogalmazványai” és „NAPLÓtöredékei”) csupán saját kommunikációs holdudvarát, szubsztanciális önazonosságához képest mindössze esetleges-ellényegtelenedő szólam-auráját alkotják meg. A két ciklusra, szakaszra oszló szövegállomány első ötven darabja tehát amolyan „fogalmazvány”, második ötven darabja pedig afféle „töredék” – a szerzői stilizáció szerint saját állagát mintegy jelentéktelenítő, jelentőségkisebbitő gesztussal. És akkor egyszerre felvetődik, hogy *kinek* a fogalmazványa és töredéke?

A kérdés azért fogas, mert egyfelől biztosan nem Xántus Jánosé, a történelmi magyar tudósalaké, aki részt vett a szabadságharcban, majd megjárta Amerikát, ahol indiánokkal is bőségesen találkozott. Ha nem így volna, akkor nem beszélénk róla mint regényhősről, illetve nem figyelénk Jász Attilának az ő figurája, egzisztenciája, szakmai kompetenciája erőterében létrehozott szépirodalmi teljesítményére. Másfelől viszont a kötetkét csinos „append X”, azaz játékosan felvezetett Xántus-függelék zárja, amely „F/elhasznált irodalom” cím alatt egyebek mellett tudománytörténeti, publicisztikai, belletrisztikai (lektúri) műveket kontextualizál oda az uniformizált, előbb három-, majd négy soros prózaverszszakaszokból építkező egyes (eltérő terjedelmű) Jász Attila-versek alá, mint *e látható beszéd* láthatatlan bázisát. S ez képez aztán olyan alapzatot, amely valóban elgondolkoztató. Főleg azért, mert ellenőrizhetetlen a befogadó számára, mely pontokon történik meg az olvasó író által a „f/elhasznált” anyag momentuális átléptetése a „sajátba”, illetve közelebbről honnan is történik ez adott esetekben (amikor például nyilvánvaló, az archaizálásból, szakmaizásból stb. egyértelmű a *felragadás* ténye, és idézőjellel is „legitimizálva” van az átvétel). Nem mintha ezeknek a filológiai nyomozásoknak igazi értelme volna, vagy az elmaradásukkal fellépő információhiány rombolná a különben nagyon is érdekes, finom gesztusokkal tarkított, mozaikos részleteredményeiben hihetetlenül értékes munka élvezhetőségét! Sokkal inkább az a gond, hogy a valójában láthatatlan, és csak bibliografikus formalitással jelzett – és talán soha senki által már felderíteni nem *fogott* (!) – szellemi televénnyel együtt lenne igazán, tényleg és teljességgel érdekes/érdemleges az előjátszott narratívum. Persze, hogyan is volna elképzelhető egy megbízhatóbb megoldás? Mindenesetre a *Xantusiana* jelen formájában felveti a kételyt: vajon meg szabadott-e (így) írni egyáltalán?

Kárpótól persze az a tény, hogy Jász Attila költészete tovább épül, gazdagodik ebben a speciális kontextusban is.

Zsávolya Zoltán